

tish Columbia, York University), földrajzilag megosztva egymás között a programba bevonandó kiadókat. A következő évben a Nemzeti Könyvtárhoz fordultak azzal a kéréssel, hogy vállalja el a tevékenység koordinálását, bizva abban, hogy ezáltal az előzetes katalogizálás minősége, egységessége és szabványos volta is biztosítva lesz. 1976. január 1-jével a Nemzeti Könyvtár – egyelőre kétévi kísérleti időre – meg is kezdte a CIP programban való tevékenységét. Eleinte mint koordináló szerv, a kiadókkal az említett két egyetemi könyvtár áll közvetlen kapcsolatban. Két év elteltével azután a Nemzeti Könyvtárnak a programban való részvétele állandósult és kibővült.

A kanadai CIP program decentralizáltsága szinte egyedülálló. Míg pl. az USA-ban a Kongresszusi Könyvtár az előzetes katalogizálás keretében valamennyi kiadóval közvetlenül tart kapcsolatot, addig Kanadában a Nemzeti Könyvtár mint CIP-szerv – eltekintve néhány montreali angol nyelvű kiadótól – csak az Ottawa területén levő kiadókkal. A többiekkel ezt a kapcsolatot a nagyobb könyvtárak szervezik és gondozzák. Az utóbbi időben további terü-

leti megosztások jöttek létre újabb jelentős könyvtárak bekapcsolódásával. A programnak jelenleg 14 taghálózata van, amelyekben állami és nem állami könyvtárak egyaránt részt vesznek.

Míg 1976-ban 101 kiadó vett részt a programban, és több mint 500 műbe került előzetes leírás, addig 1985/1986-ban a részt vevő kiadók száma 678 volt, és csaknem 3900 könyv előzetes katalogizálása történt meg. A fejlődést jelző adatok évről évre növekedtek, megtorpanás, visszaesés eddig nem volt észlelhető.

Újabban a Torontói Egyetem javaslatára az online előzetes katalogizálás kérdése került napirendre. Remény van arra, hogy a hivatalos kiadványok előzetes katalogizálása terén is lesz előrehaladás, továbbá hogy az eddig még részt nem vevő vidéki kiadók is rövidesen bekapcsolódnak a programba.

/Cataloguing in publication at the National Library of Canada. = National Library News, 18. köt. 7–8. sz. 1986. p. 3–4./

(Balázs János)

Előzetes katalogizálás az Egyesült Államokban és Kanadában

Az előzetes katalogizálás (*cataloging in publication* = CIP) gondolata már 1876-ban felmerült. Gyakorlati megvalósításával azonban csak 1958-ban kezdtek kísérletezni a Kongresszusi Könyvtár (USA) munkatársai. A próbálkozás akkor még kudarcba fulladt. A könyvtáros társadalom egyre erősebb nyomására 1969-ben az "eszme – végre – testet öltött", s azóta folyamatosan működik.

Kanadában 1971-től a Kanadai Osztott Katalogizálási Csoport (Canadian Shared Cataloguing Group) készítette elő a CIP programot, amely 1974-ben indult meg. Míg az Egyesült Államokban a Kongresszusi Könyvtár készíti el a kiadók által megküldött imprimatúrák alapján a CIP rekordokat, és azután küldi szét őket a könyvtárnak, addig Kanadában a földrajzi és nyelvi szempontok szerint kiválasztott könyvtárak tiszte az előállítás, a National Library of Canadaé (NLC) pedig az ellenőrzés. Ezután kerülnek be a rekordok a Canadiana nemzeti adatbázisba, a CANMARC szalagokba, az LC Marc Record Distribution Service-be és a nyomtatott forrásokba. Miután egy-egy könyvtárba valamely könyv beérkezik, leírását már csak ellenőrizni kell, illetve szükség szerint kiegészíteni a helyi adatokkal.

Az Egyesült Államokban a kiadók nem sok hasznot reméltek a CIP programtól. Kanadában viszont nagy volt a lelkesedés, mert a kanadai új könyvek propagálása addig nem volt igazán hatékony. A kiadók úgy gondolták, hogy minél korábbi róluk az információ, annál inkább remélhető könyvtári beszerzésük.

A könyvtárosok eleinte túlzott reményeket fűztek a CIP-hez. Eredetileg azt várták tőle, hogy a Kongresszusi Könyvtár "master card"-jai alapján készült katalóguskártya-szettel (melyet a könyvvel együtt kapnának meg) azonnal el tudják végezni a katalogizálási munkálatokat is. Sajnos, ezt a megoldást el kellett vetni, mert a kiadók nem tudták vállalni a szett előállításával járó többletmunkát és -költséget.

De ez az álom azért sem valósulhatott meg, mert időközben kétségek támadtak a CIP rekordok megbízhatóságát illetően. Kiderült ugyanis, hogy e rekordokat nem lehet végleges leírásnak tekinteni, hiszen a megbízott könyvtárak nem a kész könyvből, hanem imprimatúrából dolgoznak, amelyről gyakran alapvető adatok hiányoznak (pl. kiadásjelzés, alcím, oldalszám, ár, néha a címlap). Időnként megbízhatatlanok a szerzőségi adatok, a név-

formák és a tárgyszavak is.

A CIP ráadásul meglehetősen szelektív. Szinte kizárólag csak a könyvekről készül CIP-leírás. Az időszaki kiadványok, a kották, a hivatalos kiadványok esetében hiányzik. Ez utóbbiakról készült leírás pedig felbecsülhetetlen értékű lenne a könyvtárosok számára, mivel a CIP által gyorsan és könnyen megállapíthatóvá válnának a testületi nevek. A minisztériumok azonban nem szívesen hoznak nyilvánosságra információkat a hivatalos kiadványokról megjelenésük előtt. Ez alól csak a British Columbia kivétel, ahol a minisztériumokat utasították a CIP programban való részvételre.

A problémák ellenére úgy tűnik, hogy a CIP igen közkedvelt a könyvtárak körében. Egy 1982-es NLC-tanulmány feltárta, hogy közel 60%-uk él vele a kanadai kiadványok több mint 25%-a esetében, és vannak olyan könyvtárak is, melyek közvetett módon veszik igénybe (pl. az iskolai könyvtárak erősen támaszkodnak rá, bár a tárgyszavakat meg kell változtatniuk a Sers-féle jegyzék szerint).

A CIP előnyei vitathatatlanok: lehetővé teszi a gyarapítási osztályok munkatársai számára, hogy széles körű és naprakész információkat kapjanak a rövidesen megjelenő könyvekről, ami igen hasznos az előszerzeményezésnél és a rendelésnél. A CIP alkalmazásával a könyveket már megjelenésük előtt be lehet hasonlítani, meg lehet rendelni, s így hamarabb lehet róluk tájékoztatni a különféle bibliográfiákban és katalógusokban, gyorsabban lehet az olvasók rendelkezésére bocsátani őket.

Figyelembe kell azonban venni, hogy a CIP rekordok esetenként fogyatékosak. Ha a katalógizálók ezeket használják a nemzeti bibliográfia végleges bibliográfiai rekordjai helyett, ismerniük kell a köztük lévő különbségek típusait. Az NLC-tanulmány az összehasonlítás során azt találta, hogy az esetek 68%-ában van eltérés legalább egy adatelem esetében. A lényeges eltérések (az összes eltérés 24%-a) azzal fenyegetnek, hogy sikertelen lesz az adatbázisban való keresés, vagy maga a könyv válik megtalálhatatlanná. Ez előfordulhat pl. a vezetőknév helytelen leírása, a tárgyszómegválasztás, a fő- és

melléktételek helytelen megválasztása, valamint az LC és a Dewey-féle jelzetek eltérései esetén.

A könyvtár, ha bizonytalan az adatok helyességét illetően, választhatja — persze — azt a megoldást, hogy megvárja a végleges bibliográfiai leírás megjelenését. Itt azonban újabb probléma merül fel. Nem tisztázódott ugyanis, hogy a nemzeti bibliográfiában milyen mértékben hagyatkoznak a CIP rekordokra. A British Library gyakorlata szerint pl. csak akkor készítenek új leírást a könyvről, ha annyira nagy az eltérés a megjelenése előtt CIP rekordhoz lépest, hogy lehetetlenné teszi a katalógusrendszerben való visszakeresést. Ezt az eljárást azonban sokan kritizálják. Szerintük a nemzeti bibliográfiának csak végleges és tökéletes leírásokat szabadna tartalmaznia, a CIP rekordok pedig alkossanak fájlt. Egy brit hozzászóló úgy véli, hogy a kiegészítetlen, pontatlan CIP rekordok máris túlon túl sok bosszúságot okoznak.

A CIP program megvalósulása elősegítette ugyan a szabványosítást, de csak nemzeti szinten: A különböző országok között még elégtelen az együttműködés, vagy egyáltalán nincs is, aminek következtében az egyik ország nem tudja felhasználni a másik ország CIP rekordjait, és ha egy könyv egy időben jelenik meg több országban, akkor többféle CIP-leírás jelenik meg róla. Ennek kiküszöbölésére már megkezdődött a minimálisan kötelező adatkör kidolgozása a Közös Kommunikációs Formátum (Common Communication Format) számára. Ezáltal olyan nemzetközi CIP-formátum jön létre, amely kompatibilis lesz az UNIMARC-kal. Ez a kezdeményezés ösztönzőleg hat majd a nemzetközi katalógizálási szabványosításra és áttételesen az egyetemes bibliográfiai ellenőrzésre is. Az elektronikus kiadás széles körűvé válásával a kiadók és könyvtárak közötti kommunikáció várható javulásával elérhető lesz, hogy az előzetesen publikált információk pontosak és naprakészek legyenek.

/GISLASON, Th.: CIP: how it's being used. = Canadian Library Journal, 43. köt. 6. sz. 1986. p. 413—416./

(Fazokas Eszter)

Az időszaki kiadványok jövője kiadói szempontból

A kiadói köztudatban 1976-ban vált nyilvánvalóvá, hogy a számítógépek és a távközlés fejlődése révén alapvető változás várható a kiadványok területén. Sok vita folyt erről a kérdésről, és többen a

nyomdai előállítás eltűnését jósolták a kommunikáció területén. Az akkoriban várt változások egy része időközben megvalósult, mások még előttünk állnak. Ezért e század utolsó negyedét az időszaki ki-